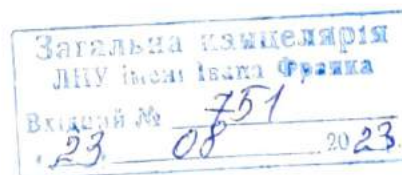

ВІДГУК
офіційного опонента
про дисертацію Зубченка Святослава Віталійовича
„Синтактико-стилістичні засоби аргументації в «Історії» Геродота”,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук зі спеціальності
10.02.14 – класичні мови. Окремі індоєвропейські мови
(Львів, 2023. – 217 с.)

Актуальність теми дослідження. Науковою працею античного історика Геродота люди зачитувалися не тільки в його часи, але й в епоху Відродження, коли європейці заново відкривали для себе досягнення античних мислителів. Не втратила вона свого вагомого значення й сьогодні.

У річищі сучасних лінгвістичних тенденцій у галузі лінгвостилістики та лінгвоперсоналогії **актуальною** є проблема визначення особливостей мови та стилю давньогрецького письменника Геродота, ґрунтовного дослідження його наративної стратегії, зокрема аргументативної. Виявити й репрезентувати цю специфіку на основі історичного твору «Історія», написаного іонічним діалектом давньогрецької мови, взяв на себе С. В. Зубченко, дисертація якого присвячена комплексному дослідженню синтактико-стилістичних засобів аргументації в «Історії» Геродота.

Оскільки більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників висвітлюють переважно деякі аспекти життя, творчості та стилю історика (С. Лур'є, Е. Барагванас і Метью де Беккер, Р. Гейлінг, Д. Ровлінсон, Ф. Якобі, В. Борухович, Р. Біхлер, Р. Роллінгер та ін.), а аналізу аргументативної стратегії Геродота чи його персонажів присвячено лише спорадичні дослідження (В. Залі, Е. Тайрелл), то намір дисертанта проаналізувати цей унікальний феномен і виявити специфіку аргументативної стратегії Геродота, сфокусувавши увагу передусім на прямій мові у формі монологів, діалогів і полілогів, окресливши вплив синтактико-стилістичних засобів на обґрунтованість та ефективність його аргументації, потрібно безумовно вітати.

Автор дисертації показав себе дослідником із глибокою компетентністю в класичній філології, у синтаксисі, стилістиці, перекладознавстві. Взяти за основу набутки знаних дослідників теоретичних положень стратегії аргументації (А. Белової, Н. Доронкіної, О. Бекетової, І. Зарицької, О. Красненка, О. Чернобая та ін.), з опертям на власні спостереження, він ґрунтовно й системно розглянув аргументацію як особливий вид кодування мовленнєвої діяльності.

Наукова новизна результатів дослідження. Виконана в межах трьох комплексних тем, що їх розробляє факультет іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка (номер державної реєстрації 0117U001394, 0114U004243, 0111U008010), дисертація Святослава Віталійовича Зубченка „Синтактико-стилістичні засоби аргументації в «Історії» Геродота” є вагомим внеском у класичну філологію, передусім завдяки новизні мовознавчих пошуків автора дисертації.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше в дисертації комплексно досліджено аргументацію із залученням тексту твору історичного жанру, стиль якого запропоновано трактувати як науково-художній, а в межах аналізованого тексту вперше зроблено спробу визначити аргументаційну структуру промов персонажів «Історії», беручи до уваги різні форми мовлення (монологічне, діалогічне та полілогічне).

Рецензована кандидатська дисертація Святослава Зубченка спонукає по-новому поглянути на особливості стратегії розгортання аргументації, залежність її результативності від комбінації застосованих на різних рівнях синтактико-стилістичних фігур.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Кандидатська дисертація С.В. Зубченка є завершеною працею, у якій науково обґрунтовано нові результати, зокрема розглянуто теоретичні положення щодо теорії аргументації та її номенклатури, логіко-лінгвістичної структури аргументації, типів аргументативних текстів у формі монологів, діалогів і полілогів та

місця синтактико-стилістичних структур, які увиразнюють аргументацію, у системі класифікацій стилістичних засобів. Детально проаналізовано тексти монологів, діалогів і полілогів та визначено характерну для них організацію аргументації. Особливу увагу зосереджено на визначенні синтактико-стилістичних засобів підсилення аргументації, встановлено коефіцієнт їхньої концентрації та виокремлено серед них синтактико-стилістичну домінанту. Чітко обґрунтовано і схарактеризовано особливості внутрішньої та зовнішньої структури простої, двочленної та багатокомпонентної антитези як синтактико-стилістичної домінанти аргументації Геродота.

Вважаємо, що мету дисертації з окресленням конкретних завдань досягнуто. Заявлені в дисертації завдання реалізовано на основі копійного і ретельного опрацювання лінгвістичного й багатоманітного ілюстративного матеріалу (аргументативні тексти, зокрема монологи, діалоги та полілоги персонажів «Історії» Геродота (194), та зафіксовані в них синтактико-стилістичні засоби (понад 700).

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження не викликає жодного сумніву, адже вони є внеском у лінгвостилістику та синтаксис давньогрецької мови. Матеріали дослідження можуть бути застосовані для підготовки спеціальних навчально-методичних посібників із відповідної тематики та у лекційних курсах з античної літератури, риторики тощо.

Структура та обсяг дисертації відповідають вимогам, що ставляться до наукових праць цього виду. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що загалом містять п'ятнадцять підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків до дисертації, списку використаних джерел, що охоплює 225 позицій, з яких 50 джерела англійською, німецькою, грецькою, латинською, французькою мовами, та трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 217 сторінок.

У вступі й трьох розділах дисертації С. Зубченко чітко окреслює поняттєвий, методологічний і процедурний апарат роботи. Звертаючись до

змісту реферованої праці, варто зазначити, що в **I розділі** охоплено певний діапазон теоретичних положень, які визначають подальші параметри роботи. Важливу роль відіграє в дисертації репрезентований Святославом Зубченком аналіз логіко-лінгвістичної структури аргументації, ідеальний варіант якої передбачає наявність тезису, аргументу, посилання та гарантії. Її ключовими елементами виступають тезис і аргумент, а також зв'язки між ними, відповідно до яких виділяють певні рівні аргументації (с.27).

Викликає схвалення узагальнення про те, що серед обов'язкових ознак аргументації є її мета, результативність/ефективність та сторони, невіддільною частиною теорії аргументації є риторика та роль художніх засобів для посилення аргументативного впливу (с.60). Аргументація може розгортатися в межах різних форм мовлення, серед яких окреме місце в класифікації форм мовлення, як зазначив С. Зубченко, посідає монолог, адже на відміну від діалогу та полілогу в ньому відсутній механізм реплікації.

Надзвичайно цінним у дисертаційній роботі Святослава Зубченка вважаємо аналіз організації аргументації та синтактико-стилістичних засобів її підсилення в різних формах мовлення – монологічному, діалогічному та полілогічному (**Розділ 2**). Одним з найпоширеніших випадків прямої мови в «Історії» Геродота є монолог, що пов'язано з категоричним характером мовленнєвих актів директивного характеру. Для досягнення певної мети, оратор використовує аргументи різної сили та кількості, а також синтактико-стилістичні мовні засоби інтенсифікації своїх слів (антитези, повтори, синтаксичний паралелізм, анафори, оміоптоти, полісендетон, риторичні запитання, хіазми тощо). Стратегія поєднання всіх цих елементів з метою переконання співрозмовника і творить аргументацію (с. 62). Дисертант виявив і вдало проілюстрував характеристики аргументативної структури монологів, діалогів і полілогів та коефіцієнтів концентрації мовних засобів у них, що унаочнюють рисунки і таблиці (с. 62–127), а також у три додатки до дисертації (с.195–217).

Незаперечний внесок дисертанта вбачаємо й в тому, що С. В. Зубченко на основі копінткого аналізу аргументації в монолозі, діалозі та полілозі, довів, що найпоширенішим елементом аргументації всіх трьох форм мовлення є аргумент (с.129). Цілком переконливим видається висновкове положення автора дисертації про превалююче вживання антитези (269 випадків) у монологічній, діалогічній і полілогічній аргументації персонажів у Геродота, що дало підставу вважати її синтактико-стилістичною домінантою аргументації (с.130).

Для підтвердження своїх концептуальних положень дисертант наводить доречні цитати з аналізованого твору Геродота, що надає роботі більшої доказовості.

Заслугує високої оцінки аналіз антитези як синтактико-стилістичної домінанти аргументації в тексті «Історії» Геродота (**Розділ 3**).

На багатому фактичному матеріалі досліднику вдалося представити структуру простої, двочленної, полікомпонентної та асиметричної антитези (с.131–160). Низкою вдалих і цікавих прикладів у своєму дослідженні він довів, що серед *простих антитез* переважають антитези з допоміжними засобами підсилення контрасту – 56%, а найпродуктивнішими виявилися різнокореневі антитези (79%), де протиставлені лексеми різної морфемної структури (с. 136). У *двочленних антитезах* простежено тенденцію до поєднання опозицій слів різної частиномовної належності, водночас значно переважають протиставлення двох різних частин мови – 72%, а найпоширенішим типом протиставлень за внутрішньою структурою виявилися – різнокореневі (65%) (с.143–144). Серед *полікомпонентних антитез* кількісно переважають тричленні (20 прикладів), а за внутрішньою структурою більшість протиставлень – різнокореневі антоніми (с. 152–153). У межах *асиметричної антитези* (14 прикладів) превалює комбінація протиставлення одного елемента двом (с. 154).

Беззаперечним позитивним моментом у дисертації вважаємо розроблену дисертантом класифікацію антитези за внутрішньою структурою (с.162), у

межах якої Святослав Віталійович виокремлює різні типи утворення: контекстуальні, безморфемні, різнокореневі та однокореневі антоніми, що набувають протиставного значення за допомогою афіксації чи додавання заперечних часток. Частотними серед опозицій є різнокореневі антоніми.

Результати наукової праці узагальнюють **висновки**. Поставлені завдання, зумовлені метою дослідження, узгоджено з основними висновками. Зрозуміло, що виваженим підсумковим положенням передувала велика дослідницька робота автора дисертації, що дало змогу С.В. Зубченку зробити низку незаперечних фундаментальних висновків щодо синтактико-стилістичних засобів аргументації в «Історії» Геродота.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень і висновків дисертації забезпечує не лише достатній обсяг теоретичного матеріалу та фактологічної бази дослідження, але й використання комплексу доцільних методів аналізу і сучасна інтерпретація отриманих результатів.

Дисертаційна робота Святослава Зубченка чітко структурована, композиційно цілісна, усі частини логічно пов'язані та підпорядковані авторській концепції, меті й завданням. Кожен із розділів завершують концептуальні висновки, що сприяє адекватному розумінню читачем ходу лінгвістичної думки автора.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дисертація є ґрунтовним дослідженням з виразним формулюванням авторських узагальнень та виважених висновків. Утім, хочемо висловити деякі зауваження і побажання, а також декілька запитань до дисертанта, що потребують пояснення.

1. Жодним чином не применшуючи вагомості здобутки зарубіжних і українських вчених-дослідників типології мовностилістичних засобів, уважаємо, варто було б у підрозділі 1.4. „Синтактико-стилістичні структури аргументації в системі класифікації риторичних засобів” розглянути працю талановитого філолога Володимира Домбровського (1883–1925) „Українська стилістика і ритміка. Українська поетика” (Дрогобич: Вид. фірма

„Відродження”, 2008. 488 с. (Cogito: навчальна класика), яка презентує перший фаховий українськомовний підручник із теоретичного літературознавства. Український мовознавець і літературознавець поділяв усі фігури мови на три групи, відповідно до того, чи фігура змінює тільки зовнішню (звукову) форму вислову, чи й також внутрішню (логічно-синтаксичну) його будову: 1) фігури милозвучності, або евфонічні; 2) синтаксичні, що охоплюють формальні зміни в складні речень; 3) риторичні, в яких як результат аналітичної праці розуму або під впливом почуття змінена логічна й риторична форма вислову (Домбровський, с.102-151). Наведена в цій праці класифікація мовностилістичних засобів, на нашу думку, заслуговує на особливу увагу, порівняно з вказаною дисертантом „Стилістикою англійської мови” (Москва: Высшая школа, 1981. 334 с.) І.Р. Гальперина (с.52).

2. Твір Геродота, як відомо, містить значну кількість крилатих виразів. Більшість прислів'їв побудовані на стилістичному прийомі антитези, в основі якої „протиставлення – універсальний прийом аргументації” (А. Белова). Автор дисертації наводить чимало таких прикладів (с. 102 „ἀρίστων δὲ ἀνδρῶν οἰκὸς ἄριστα βουλευματα γίνεσθαι (III, 81) – *бо серед найкращих мужів, зазвичай, народжуються найкращі рішення*”; с. 141 „...τὰ μὲν αἰσχροῦ ἀναγκαῖα δὲ ἐν ἀλοκρούφῳ ἐστὶ ποιεῖν χρεόν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῦ ἀναφανδόν (II, 35) – *погане слід робити по тай, а непогане – привселюдно*”, с. 82 „ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος ἀνόλβιος δὲ δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μοῦνον, οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβου πολλοῖσι (I, 32) – *дуже багатий нещасливий переважає щасливого тільки двома речами, цей же багатого та нещасливого багатьма*” etc.). Чи не простежували Ви такої закономірності, наскільки аргументація, яка містить висловлювання у формі прислів'я, може впливати на переконання співрозмовника (зокрема, на гарантію успіху)?

3. Автор дисертації наголошує, що „одним з основних елементів теорії аргументації визнається риторика та залежність аргументаційного впливу від художніх засобів” (вид. наше) (с.26-27). Далі дисертант конкретизує, що „у

центрі нашої уваги синтактико-стилістичні засоби, тобто ті засоби, які мають відношення до синтаксичного рівня мовної системи, і які, з одного боку, зумовлюють особливу синтаксичну структуру речення, а з іншого – увиразнюють його стилістично, посилюючи ефективність компонентів аргументації” (с.54). Аналізуючи монологи, діалоги та полілоги як аргументативні тексти у Геродота (*Розділ 2*), можливо, варто було б прокоментувати наявні в поданих прикладах окремі художні засоби (зокрема, метафори, гіперболи), що, на нашу думку, значно доповнило б дисертаційну працю.

4. Загалом дисертація грамотно написана, добре вчитана, однак текст не позбавлений окремих технічних огріхів у тексті дисертації (с.6, 7, 8, 25, 27, 131, 133, 151, 160), зокрема й у бібліографічному описі використаної літератури (позиції: 2, 10, 21, 38, 39, 49, 60, 101, 117, 125, 130, 153, 158, 166, 183 та ін.).

Утім, висловлені міркування не торкаються концептуальних засад виконаної роботи, не знижують високого наукового рівня досить оригінального наукового дослідження С.В.Зубченка, що є, безсумнівно, вагомим внеском у лінгвістичну теорію класичної філології.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Публікації С.В.Зубченка (11 статей, 5 з яких – у наукових фахових виданнях України, 3 – у наукових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз, 3 – в іноземних наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), а також автореферат дисертації повністю відповідають основним спостереженням, узагальненням і висновкам.

Зміст дисертації та автореферату – ідентичний.

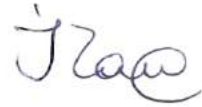
Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим правилам і вимогам. Наведені вище думки дають підстави стверджувати, що дисертація С.Зубченка „*Синтактико-стилістичні засоби аргументації в «Історії» Геродота*” – це новаторське й ґрунтовне дослідження з виразно

задекларованою авторською позицією, що має чіткі перспективи для подальшої наукової розбудови мовознавчої науки, зокрема – теорії класичної філології.

Уважаємо, що кандидатська дисертація **Зубченка Святослава Віталійовича** „Синтактико-стилістичні засоби аргументації в «Історії» Геродота” містить науково обґрунтовані результати, є самостійним, оригінальним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою № 567 Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.14 – класичні мови. Окремі індоєвропейські мови.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри румунської та класичної філології
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Чакал І. С.

Лідиса задоврице

А. П. Рєшєтєв